

ARXIU HISTÒRIC COMARCAL DE TERRASSA. LES FUNCIONS DE L'ARXIU I ELS DRETS DELS USUARIS

Pere Puig i Ustrell

L'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa ocupa la planta baixa i una part del primer pis de l'edifici municipal situat al carrer Pantà. Té una superfície útil de 1.200 metres quadrats i un dipòsit amb 4.500 metres lineals de prestatgeria, ampliable en uns 3.000 metres lineals més. En les condicions actuals de funcionament, l'Arxiu podrà rebre nous fons en un termini màxim de cinquanta anys. Aquest nou estatge de l'Arxiu fou inaugurat el dia 26 d'abril passat pel Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, senyor Joan Guitart, i l'Alcalde de Terrassa, senyor Manuel Royes, i substitueix l'anterior equipament situat a la biblioteca Soler i Palet.

El centre està pensat per a aplegar, conservar i servir específicament documentació d'arxiu, és a dir, fons documentals de tipus jurídic-administratiu, tant d'origen públic com privat, que mereixen una conservació permanent i reben com a tals la categoria de patrimoni cultural públic. Les funcions del centre, com a arxiu històric de caràcter públic, es poden agrupar en tres grans àmbits: la funció administrativa, com a auxiliar de la gestió documental de l'administració municipal de Terrassa; la funció científica, que comprèn la descripció dels fons i la recerca històrica; i la funció social, és a dir, la difusió del patrimoni documental als centres docents i al públic en general.

L'antic Arxiu Històric de Terrassa, constituït el 1937 al Museu Comarcal de les esglésies de Sant Pere i obert al públic des del 1939 a la Biblioteca Municipal Soler i Palet, forma el nucli inicial de la documentació del nou Arxiu Comarcal. El fons actual comprèn 3.500 metres lineals de documentació de Terrassa o d'institucions centrades a Terrassa, i 500 metres lineals de biblioteca auxiliar i biblioteca administrativa.

Durant els darrers 15 anys, l'Arxiu Històric ha desenvolupat una activitat intensa en tots els aspectes de la demanda que en fa actualment la societat, des de la captació de fons documentals diversos fins a la difusió general dels documents i de la història col·lectiva que se'n pot reconstruir. Aquest activitat de l'Arxiu Històric comprèn una llarga i variada sèrie d'actuacions que ens interessa exposar aquí, si més no d'una manera esquemàtica, per fer conèixer les funcions del centre.

Les funcions de l'Arxiu Històric

Captació i tutela del patrimoni documental

L'Arxiu Històric rep d'una manera normalitzada la documentació municipal i notarial de Terrassa. S'està iniciant la relació amb els jutjats de Terrassa per a salvar la seva documentació històrica, i l'Arxiu conserva ja fons judicials i registrals anteriors al segle XX.

La documentació d'entitats i persones privades està protegida per la legislació del patrimoni cultural. Segons la llei d'arxius de Catalunya, els documents històrics no perden el règim de propietat al qual són subjectes. La incorporació de documents als arxius històrics es pot fer mitjançant un contracte o un conveni, en el qual el propietari podrà fer constar les condicions que escaiguin, les limitacions a la consulta pública, el futur del règim legal dels documents. En aquest darrer aspecte, es pot disposar el traspàs dels documents a propietat pública després de la mort del donant.

Per la seva banda, l'arxiu receptor dels documents es compromet a complir les actuacions arxivístiques prescrites per la llei d'arxius: condicionament, classificació, descripció, restauració, etc. Cada fons es conservarà en la seva estructura i integritat pròpies, sense barreja amb documents d'altres procedències.

Així, el dipositant o donant té la garantia de la conservació adequada i permanent dels seus documents, la procedència i titularitat dels quals constarà sempre a qualsevol utilització que se'n faci. La memòria històrica es construirà en el futur sobre la base de la documentació conservada i accessible, i les institucions o les persones de les quals provenen els documents en seran protagonistes i testimonis privilegiats de la nostra història.

La funció tutelar del patrimoni documental es pot concretar en els següents aspectes principals:

– Aplegament de fons documentals que poden tenir interès històric i cultural, tant els de caràcter públic (municipals, notarials, registrals, judicials), com els de caràcter privat (religiosos, d'associacions, comercials, empresarials, patrimonials i personals). L'Arxiu Comarcal ha elaborat un fulletó divulgatiu on es presenten els diversos fons actualment conservats, tots ells accessibles dins els límits de la legislació vigent.

– Promoció de convenis amb diverses institucions d'interès general per a l'establiment d'ingressos normalitzats de la documentació respectiva. Campanyes de sensibilització sobre el possible interès històric dels documents de qualsevol institució, família o persona particular.

– Intervenció en la gestió documental del organismes municipals. Aquesta és una funció ja ben reconeguda i amb experiències interessants, necessària per a l'eficàcia de les administracions públiques i per a garantir l'exercici del dret dels ciutadans a la consulta dels documents. Avui dia s'està superant la idea dels arxius com a llocs limitats als investigadors de la història, i s'imposa l'obertura al públic, que té reconegut el dret a la informació sobre els assumptes que l'afecten i el dret a una formació integral.

– Coneixement de l'existència de fons documentals i programació de campanyes per a avaluar-los i salvar-los quan escau. L'Arxiu Comarcal té assignada la funció de tutela del patrimoni documental del territori propi, i la incoació d'expedients de declaració d'interès històric, per a la seva tramitació al Departament de Cultura de la Generalitat.

– Restauració física dels documents deteriorats més importants. Aquesta és una missió òbviament indispensable, però molt costosa perquè requereix un servei extern de laboratori especialitzat, i cal fer-la progressivament, a partir d'una avaluació dels documents més importants pel seu contingut. Cal disposar també d'un pla d'evacuació i salvament dels fons en cas de perill de destrucció.

Instruments de descripció

El tractament catalogràfic de la documentació té com a objectiu la creació constant de mitjans de descripció que facin més accessible la informació que se'n pot extreure, i es pot desglossar en les tasques següents:

– Ordenació, classificació i inventariació de tots els fons documentals, cadascun segons la seva titularitat i la seva organització originària. Elaboració d'índexs analítics per a facilitar l'obtenció de dades.

– Estudis de racionalització de la gestió documental de l'administració pública municipal. La disponibilitat dels documents depèn de la seva ordenació i dels mitjans de descripció que s'utilitzen per a la seva gestió. Cal coordinar l'organització dels fons de l'administració pública des del moment de la seva creació fins a la conservació permanent a l'Arxiu Històric, amb una avaluació dels valors primaris (jurídic, administratiu) i secundaris (històric, cultural) dels documents.

– Publicació de guies generals, fullets divulgatius, inventaris de sèries documentals, articles amb informacions generals i assessorament sobre l'accés als documents i la seva possible utilització, i treballs d'investigació arxivística i històrica. Actualment, l'Arxiu Històric compta amb diverses publicacions aparegudes a partir del 1975, que es poden concretar en: una guia general, dues obres d'investigació històrica, tres edicions de pergamins (dels segles X al XIV), un llibre notarial (dels anys 1237-1242), dos catàlegs de fons (el notarial del Districte de Terrassa i el registral de l'antic Ofici d'Hipoteques), diversos articles a la revista TERME, alguns a la premsa local i a revistes universitàries, i aportacions a publicacions municipals de tipus divers. Hi ha també alguns treballs de descripció inèdits però ben accessibles per als usuaris.

Aprofitament científic i difusió social

És fonamental, en l'aspecte que tractem aquí, la col·laboració amb els altres centres del patrimoni cultural, amb els centres d'ensenyament oficials, amb les entitats culturals, amb els estudiosos, i la participació en els programes d'acció cultural de les institucions públiques.

Aquesta col·laboració és necessària en dos sentits ben diferenciats: d'una banda, per la necessitat de difondre la història a partir d'un tractament integral de les diferents fonts d'informació, com ho són les museogràfiques, les etnològiques, les bibliogràfiques, etc.; d'altra banda, per aconseguir arribar a tots els sectors socials, cosa que seria quasi impossible amb els escassos recursos (sobretot humans) del centre, i sense el coneixement directe de la demanda real que permet el contacte amb organitzacions pròximes als diferents sectors. L'objectiu és superar la imatge de l'Arxiu Històric com a centre d'investigació d'especialistes, i contribuir, en allò que pertoca, al centre a la satisfacció del dret dels ciutadans a la informació.

Les actuacions en aquest sentit són les següents:

– Organització d'activitats didàctiques i d'informació permanent adreçades al públic en general.

– Participació en tallers d'història dins els programes docents dels centres d'ensenyament secundari.

– Direcció de pràctiques d'estudiants en coordinació amb els departaments de les universitats i d'altres escoles.

– Realització de cursos de tècniques d'investigació (paleografia, diplomàtica, arxivística, llatí i altres matèries relacionades).

– Muntatge d'exposicions, organització de conferències, relació amb entitats culturals, i altres activitats de difusió.

– Edició de la revista TERME en col·laboració amb el Centre d'Estudis Històrics de Terrassa.

– Participació en les activitats de formació i difusió del Centre d'Estudis Històrics de Terrassa i dels Amics del Museu de Terrassa.

– Assessorament en la interpretació dels documents i sobre qüestions històriques relacionades amb les fonts documentals.

– Relació tècnica i col·laboració permanent amb els centres del patrimoni cultural de la ciutat i de la comarca (arxius, biblioteques, museus).

Els drets dels usuaris

Les consultes pròpies de les institucions o particulars que tenen dipositats els seus fons a l'Arxiu Històric segueixen el conveni establert en cada cas i la normativa del centre. Ens referirem aquí, a grans trets, a les condicions d'accés a la consulta de documents històrics per al públic en general. Aquestes condicions depenen de factors de tipus molt divers, com poden ser la legislació vigent, la bona conservació dels documents, la necessitat d'especialització, la reserva de consulta, l'antiguitat de determinats documents, l'afluència de les consultes, i d'altres.

A fi i efecte de donar una visió general de les possibilitats d'aprofitament de les fonts documentals, tractarem l'accés a la documentació segons els tipus de consultes que s'hi poden fer.

Recerca científica

Realització d'estudis per a tesis o treballs universitaris. Investigacions necessàries per a la realització d'estudis històrics. L'usuari haurà de disposar de la targeta d'investigador, que pot obtenir el mateix Arxiu. Qualsevol recerca haurà d'anar precedida de la consulta de les fonts publicades eventualment existents sobre el tema requerit. La consulta de documents antics microfilmats s'haurà de fer, preventivament, mitjançant les microformes disponi-

Sala de consulta (Foto: AHCT).

bles, i només en cas de necessitat justificada es podrà accedir a l'original. El nombre de documents que es poden consultar a cada sessió dependrà de l'acumulació de consultes a l'Arxiu. La reproducció de documents haurà de ser justificada i en queden exclosos els volums enquadernats. S'està treballant per aconseguir la microfilmació dels fons més antics i poder facilitar còpies a partir dels aparells lectors-reproductors.

Recerca d'antecedents

Ens referim aquí al cas de necessitat de consulta de documents per a algun tràmit administratiu. Això es produeix especialment en algunes sèries documentals que, per motius diversos, han ingressat a l'Arxiu malgrat ser relativament recents, però també hi ha tràmits que requereixen la consulta de documents força antics. Aquestes consultes s'hauran de fer segons el procediment administratiu previst, i a través de l'organisme públic competent en cada cas. L'usuari s'haurà d'adreçar, per tant, a l'organisme que escaigui, i la consulta serà feta pel personal acreditat d'aquest organisme.

Recerca de dades històriques

La documentació de l'Arxiu Històric és molt variada tant per la seva naturalesa com per la seva procedència, i un mateix document pot donar informació a professionals i persones amb interessos diferents. Per això, les consultes a l'Arxiu són motivades per la necessitat d'obtenir dades concretes per a activitats de tota mena, entre les quals podem destacar el periodisme, l'arquitectura, l'enginyeria, la filologia, la medicina, les ciències naturals, la genealogia, la numismàtica, l'antropologia, l'etnologia, l'art, i qualsevol altra, sempre des d'una perspectiva històrica.

L'Arxiu proporciona en aquest cas assessorament sobre les possibilitats de trobar dades en cada tema concret i el tipus de recerca que convé fer, facilita la consulta quan escau i dona orientacions sobre les dificultats que poden presentar els documents. En molts casos, per la dificultat de la recerca o l'antiguitat dels documents, convindrà que l'usuari encarregui la feina a un especialista.

Molt sovint, persones particulars plantegen qüestions concretes sobre aspectes d'història local que poden resoldre mitjançant consultes puntuals a l'Arxiu. En aquest sentit, el nostre servei està molt interessat en ser reconegut com un punt de referència normal per donar l'opinió sobre aquest tipus de qüestions, i té informació per explicar l'estat de la qüestió referent a problemes de perspectiva històrica. És un servei que prestem molt de gust i en reivindicuem una funció coordinadora mitjançant el coneixement dels dubtes historiogràfics més corrents i l'estat de les respostes en cada cas.

Taller d'història

En aquest apartat contemplem els diversos tipus de treballs que poden fer els estudiants dels diferents nivells i especialitats d'ensenyament.

Pel que fa als estudis universitaris, que representen el nivell acadèmic més normal per als treballs que es poden

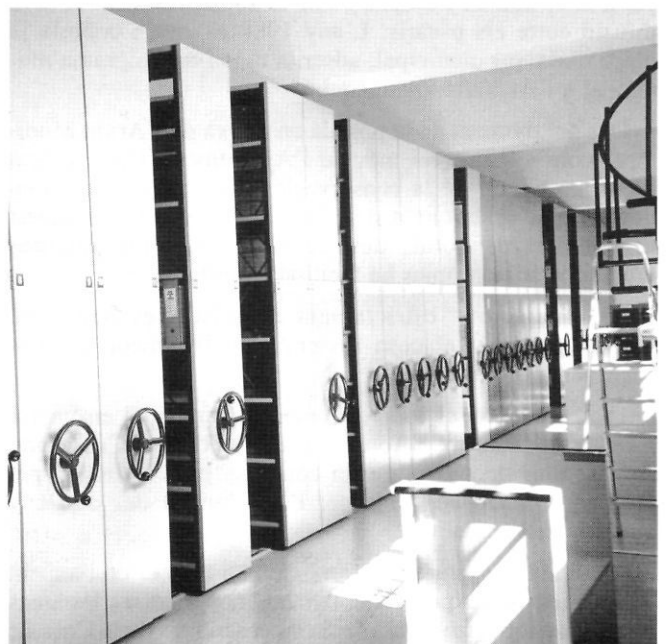
fer amb la documentació històrica, s'ha reconegut la necessitat de la tutela que han d'exercir els professors per tal d'incloure els possibles treballs en els plans d'estudis, ensenyar tècniques d'investigació documental, preparar sessions de pràctiques als arxius i col·laborar amb els arxivers. El gran nombre d'estudiants i els recursos limitats dels arxius aconsellen limitar els treballs d'arxiu als alumnes especialment interessats. L'Arxiu pot assumir l'assessorament tècnic necessari i la direcció dels treballs, facilitar temes d'estudi, informar sobre la historiografia relacionada, animar a la feina, participar en l'elaboració de carpetes didàctiques.

També els estudiants de batxillerat poden realitzar pràctiques a l'Arxiu, en treballs relacionats amb les assignatures d'història, i en grups limitats als més interessats, degudament assessorats pels professors. Aquí és especialment necessària la coordinació directa per part dels professors, en col·laboració amb l'Arxiu Històric.

Visites

Les visites a l'Arxiu Històric es poden organitzar a partir de grups escolars, entitats culturals o personalment. L'Arxiu dona informació sobre el funcionament del centre, el fons documentals, la informació que es pot trobar, els sistemes d'ingrés de documentació, i altres aspectes d'interès general. Les visites de grup han de ser concertades prèviament i se'n limita el nombre per evitar un col·lapse del servei.

Acabem aquí aquesta panoràmica de les funcions que pertocuen a l'Arxiu Històric, i només volem afegir, per acabar, que s'estan fent tots els esforços possibles per tal de normalitzar el servei en recursos humans, tècnics i d'equipament, i que l'objectiu és poder proporcionar a tots els ciutadans els mitjans necessaris perquè puguin exercir cada cop millor el dret a la informació en temes històrics i en assumptes administratius d'interès particular.

Dipòsit dels fons documentals (Foto: AHCT).